

Міністерство культури і мистецтв України
Харківський державний інститут культури

Культура України

Збірка статей
Випуск 4

Бібліотека ХДАК
інв. № 431748

Харків ХДІК 1997

А.В.Кулик

ХОРОВИЙ МАЙСТЕР, ПЕДАГОГ, МУЗИЧНИЙ ДІЯЧ Ю.І.КУЛИК (1937-1988 РР.)

Творча біографія Юрія Івановича Кулика тісно пов'язана з музичним життям Харкова 60-80-х рр. Після закінчення Московського хорового училища /1944-1956 рр./ у відомих діячів мистецтва О.Свешнікова, О.Юрлова, О.Дем'янова, В.Мініна, навчання на диригентсько-хоровому факультеті Харківської державної консерваторії /1956-1961 рр./ у класі А.А.Мірошникової. Ще студентом Юрій Іванович почав працювати з самодіяльними хоровими колективами, а з 1961 р. - хормейстером Хору української народної пісні Харківської філармонії. Його наставником у ці роки був К.М.Греченко. З 1962 р. Юрій Іванович "як талановитий хормейстер, володіючий методикою роботи з професіональним хором", був запрошений на викладацьку роботу в Харківський інститут мистецтв ім. І.П.Котляревського, де пройшов шлях від асистента до завідуючого кафедрою /1973-1983 рр./, професора /1986 р./, проректора з навчальної роботи /1983-1988 рр./.

За досягнення в розвитку музичного мистецтва та активну участь у суспільному житті в 1985 р. йому було присвоєно почесне звання "Заслужений діяч мистецтв України". Він підготував низку наукових праць з хорового мистецтва, програм курсів, методичних посібників з диригування, аранжування, плідно працював над аранжуванням творів, частина з яких увійшла до збірки "Співає академічний хор"[1].

Свою палку любов до пісні, яка зародилась ще в ранньому дитинстві на Полтавщині, в рідній Решетилівці, Юрій Іванович уклав в обробки українських народних пісень для хору. Це збірки "Летіла зозуля", "Оріхове сіделечко", "Шість українських народних пісень Харківської області".

Глибокі знання законів хорового письма, голосових можливостей хору, його тембрових характеристик, регістрових особливостей Юрій Іванович успішно застосовував у своїх перекладах для хорів різного складу. Так, "нове життя" отримали вокальні твори як композиторів-класиків, так і сучасних авторів, що представлені в збірках "Люблю я тебе, Україно", "Пам'ять серця", "Слухай земля", "Гнутья лози", "Земле збратана". Загалом у творчому доробку Юрія Івановича налічується більше 200 обробок і аранжувань, частину з яких і зараз виконують хорові колективи України.

В 1964 р. Ю.І.Кулик став керівником хору інституту мистецтв, багато зробивши для підвищення його виконавського рівня, значно розширивши його репертуар. "Вдумливий інтерпретатор, - Юрій Іванович умів поглибити своїм задумом виконавців, перетворивши репетицію в процес активного пізнання, повного порозуміння хористів і диригента. Точність і стрункність

інтонування, багатство нюансів, гнучкість ритміки, прекрасне чуття колориту, гру тембрів виконавці поєднували з довершеністю фразування, розуміння логіки музичного розвитку, закономірностей структури твору". Успіхові сприяли глибокі знання керівником партитур, професійна робота над вокально-хоровою технікою співаків.

Хор інституту, керований Ю.І.Куликом, проводив і велику концертно-пропагандистську діяльність. Його репертуар охоплював зразки мало не всієї антології світового мистецтва - від старих майстрів нідерландської школи і вітчизняної старовинної музики до сучасних творів. Більшість з них виконувалась у Харкові вперше.

Жанри великої форми були представлені творами Й.Баха "Магніфікат", реквієми - В.Моцарта, Д.Верді, О.Козловського, А.Керубіні, Г.Форе; Л.Бетховена "Фінал 9 симфонії", Ф.Ліста "Данте-симфонія"; мессі - Л.Бетховена, Ф.Шуберта, Р.Шумана;

ораторії - К.Орфа "Карміна Бурана", Ш.Гуно "Галлія", О.Тактакішвілі "По слідах Шота Руставелі", Г.Свиридова "П'ятитична ораторія", С.Рахманінова "Колокола";

опери - Л.Глюка "Орфей і Евредіка", С.Рахманінова "Алеко";

кантати - С.Танєєва "Іоан Дамаскін", С.Рахманінова "Весна", Л.Ревуцького "Хустина", Г.Свиридова "Пам'яті С.Єсеніна", "Курські пісні", "Нічні хмари", "Ладога", "Світлий гість", хоровий концерт "Пушкінський вінок", А.Ахін'яна "Саят-Нова";

духовні концерти - М.Березовського, П.Чайковського, П.Чеснокова, Д.Бортнянського.

У відгуках на виступи студентського колективу ХІМ тих років читаємо: "На днях відбувся концерт хору Харківського інституту мистецтв. Я дивилась на зал. Піднесений стан слухачів, якість емоційне єднання виконавців і аудиторії були надзвичайними...".

Твори С.Танєєва "Подивись, як сива мла", О.Гречанінова "Жаба і віл" надзвичайно складні для виконання і за інтонаційною мовою, і за ритмічними сполученнями, хор виконує їх з такою легкістю, так тонко і граціозно, що тільки музиканти можуть зрозуміти, скільки творчого натхнення вкладено в ту "чорну" працю, яка передувала цьому результату"[2].

"Хор звучав як слухняний, чудово відлагоджений інструмент. Його виконання відзначалося сценічною чарівністю, свіжістю, захопленістю, піднесеністю тону..."[3]. Та з особливою любов'ю виконувались численні твори малих форм як українських композиторів - М.Леонтовича, Л.Ревуцького, К.Стеценка, Б.Лятошинського, А.Штогаренка, Г.Майбороди, І.Шамо, так і російських композиторів - С.Танєєва, Г.Свиридова, Р.Щедріна, Б.Сніткова, Б.Кравченка, О.Гавриліна.

Велику цікавість проявляв Ю.І.Кулик до творчості харківських композиторів. Хор інституту став першим виконавцем творів П.Гайдамаки,

З.Губаренка, І.Ковача, В.Борисова, З.Золотухіна, М.Кармінського, Б.Яровинського, В.Бібіка, М.Стеціона, А.Гайденка, Т.Кравцова.

Це була творча співдружність авторів та виконавців, до якої колектив і диригент ставились вельми відповідально.

Значною подією для хору і керівника були концертні подорожі до Києва, Львова, Сум, Луганська, Белгорода, Риги, Ленінграда.

"Під час поїздки до Ленінграда,- зазначає Ю.Гресов,- було дано три концерти. Вони ще раз підтвердили високу виконавську майстерність колективу, хорошу композицію програми, вдалість хорових обробок керівника хору Ю.І.Кулика. Особливо виразно прозвучали українські твори, деякі з них були виконані на "біс". Хор продемонстрував тонку виконавську культуру, почуття ансамблю, технічну майстерність..."[4].

Манера виконання була позбавлена зовнішньої ефектності, завжди відчувалась зосереджена стриманість і водночас емоційна схвилюваність, тонка реакція на кожну зміну в палітрі настроїв виконуваного твору. Підсумовуючи що сторінку творчої діяльності Юрія Івановича, хотілося б звернутися до рядків у ювілейному виданні з нагоди 75-річчя Харківського інституту мистецтв: "Музикант надзвичайно яскравого творчого темпераменту, філософського складу розуму, високої ерудитиї, феноменальної пам'яті, Юрій Іванович володів гіпнотичною силою впливу на колектив. Хор слідував найменшим вираженням його волі. Звучання хору було позначено справжньою слов'янською розспівністю, виконавською гнучкістю..."[5].

За відгуками студентів, колег та своїми спостереженнями, заняття в класі диригування Юрій Іванович проводив дуже цілеспрямовано, плідно і цікаво. Детально відпрацьовувались складні технічні та художні прийоми. Викладач уміло підводив учня до необхідної трактовки того чи іншого образу, глибоко проникаючи в зміст та форму твору. Для цього він використовував конкретні зауваження, образні порівняння. Професійна майстерність Юрія Івановича не заважала при цьому ставитись до студентів доброзичливо, з повагою і душевною теплотою.

Його випускники, а їх більше 80-ти, успішно пращують хормейстерами, викладачами навчальних закладів України, Росії, Грузії, Вірменії. Серед них - О.І.Литвинов - народний артист України, професор /Харків/, Е.О.Кузьма - заслужений артист України /Севастополь/, В.П.Матюхін - кандидат наук, доцент /Харків/, О.В.Пономарьов - заслужений діяч мистецтв Росії /Москва/, Є.Я.Береза - заслужений артист України, хормейстер Заслуженої капели бандуристів /Київ/, А.Ф.Кречківський - кандидат наук, завідувачий кафедрою педагогічного інституту /Суми/, Д.А.Пільгуй - доцент кафедри хорового диригування педінституту /Миколаїв/, Королевський В.І. - в.о.доцента кафедри хорового диригування педінституту /Харків/.

Крім роботи в інституті мистецтв, Ю.І.Кулик у різні роки успішно

працював і з хоровими колективами Харкова та області. Це хори - музичного училища, педагогічного інституту, інституту культури, хор учителів музики та співів Харківщини, народний самодіяльний хор Одноробівського СБК Золочівського району, народний ансамбль пісні і танцю Будинку культури заводу "Серп і молот", народна чоловіча капела ветеранів ВВВ і трудящої молоді Валківського РБК, яка концертувала на сценічних майданчиках Харкова, Києва, Львова, Мінська, Керчі, Севастополя.

Майже 20 років очолюване Ю.Куликом Харківське обласне відділення Музичного товариства України провадило велику роботу серед загальноосвітніх шкіл, професійно-технічних училищ, військових частин по естетичному вихованню молоді, пропаганді музичного мистецтва, надавали методичну та практичну допомогу самодіяльним колективам. У організованих товариством лекторіях виступали відомі майстри музичних театрів, філармонії, в районах і обласному центрі провадились конкурс-огляди художніх колективів. Кращі із них нагороджувались поїздками до Грузії, Вірменії, Азербайджану, Латвії, Естонії, Польщі, з якими Музичне товариство мало міцні творчі зв'язки. Виступаючи з доповіддю на науковій конференції ХДІК 2 квітня 1986 р. "Про стан та перспективи розвитку народного хорового виконавства на Харківщині", Юрій Іванович відзначив необхідність підготовки в інституті культури спеціалістів-керівників фольклорних колективів, поширення досвіду кращих народних співаків, з боку фольклорних кабінетів інституту мистецтв, державного університету, ХОНМЦНТ.

Свої міркування щодо подальшого розвитку хорового мистецтва в Україні Юрій Іванович висловив у статті "Дисонанси"[6], в якій звернув увагу на проблеми перебудови системи підготовки хорових кадрів. Вирішення цього питання він вбачав у необхідності забезпечення молоді повною середньою музично-хоровою освітою, яку могли б дати хорові училища, готувати хормейстерів вищої кваліфікації на базі консерваторій; об'єднанні зусиль науково-методичних центрів у розробці нових планів, програм, випуску навчальних посібників, підручників з хорознавства, хорової літератури, аранжування.

Особливу увагу при цьому було зосереджено на вирішенні теоретичних і практичних питань в хорознавчій науці та методиці, осмисленні та глибокому узагальненні особливостей сучасного хорового мистецтва, послідовній і цілеспрямованій роботі по пропагуванню хорової творчості і виконавства.

За досягнення в розвитку хорового мистецтва в Україні, в підготовці молодих спеціалістів, велику творчу і громадську діяльність Юрій Іванович був відзначений грамотами, нагородами Президії Верховної Ради України, ВЦРПС, Міністерств СРСР, України.

Таким був творчий шлях Юрія Івановича Кулика, завжди в роботі, в пошуку, в оточенні друзів, закоханого в музику. Віддаючи всю енергію і

любов служінню своїй Батьківщині, він до останніх днів життя працював, складав нові плани, писав нові обробки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ю.Кулик "Співає академічний хор", К. "Музична Україна", 1987 р.
2. Н.Шумакова "Замечательный хор", газета "Красное знамя", №3,5
января 1969 г.
3. В.Омельченко "Цей незвичайний перший виконавець", газета "Вечірній Харків" №30, VI, 1984 р.
4. Ю.Гресов "Звучить хорова музика", газета "Ленінська зміна", №10 від
22 січня 1985 р.
5. С.Н.Прокопов, О.М.Коломиец "Кафедра хорового дирижування" в кн.
"Харьковский институт искусств им.И.П.Котляревского". X.-1992,
с.269.
6. Ю.Кулик "Дисонанси", газета "Культура і життя" №15 від 12 квітня
1987 р.